

Handlingsplan 2025

- oppfølging av

Bygdevekstavgift for Vest-Telemark

**Fyresdal kommune, Kviteseid kommune, Nissedal kommune,
Seljord kommune, Tokke kommune og Vinje kommune**

1. Introduksjon

Kommunane Fyresdal, Kviteseid, Nissedal, Seljord, Tokke og Vinje og Telemark fylkeskommune har inngått bygdevekstavtale med staten ved Kommunal- og distriktsdepartementet om å bidra til busetjing, tilgang på kompetent arbeidskraft og framtidretta næringsutvikling i avtalekommunane. Avtala vart signert av partane 02.06.2025 og gjeld i perioden 2025-2028.

Avtala inkluderer tre delmål for Vest-Telemarkpiloten:

1. Fleire eigna bustader i Vest-Telemark
2. Korleis få fleire arbeidsplassar i privat sektor
3. Meir kompetanse innan helse og oppvekst

Måla i bygdevekstavtala krev koordinert innsats frå fleire sektorar. På nokre område er det primært aktuelt med eit pilot-stat-samarbeid, på andre er det aktuelt å samarbeide med fleire aktørar. For kvart delmål skal samarbeidspartane bli samde om konkrete tiltak i årlege handlingsplanar og bli samde om å invitere andre partar inn i arbeidet. Bygdevekstavtala er eit utviklingsarbeid som blant anna skal bidra til innovasjon og nytenking. Avtala skal vera eit supplement til det ordinære arbeidet i kommunane, og tiltak skal konkretiserast i samheng med annan innsats i avtalekommunane. KDD vil utforme ein mal for sluttevaluering i dialog med avtalekommunane og namngjevne samarbeidspartar i avtalene i løpet av 2025.

2. Rammer for handlingsplanen

Handlingsplanen gjer greie for tiltak og aktivitetar i avtaleperioden. For 2025 presiserer handlingsplanen tiltak for inneverande år og skisserer planar for komande år. Tabellen under pkt. 7 gjev oversikt over finansiering av tiltaka. Samarbeidspartane kan bli samde om å prioritere ulike delmål til ulik tid i løpet av avtaleperioden. Handlingsplanen viser også planlagt vekting av innsats i løpet av avtaleperioden.

Handlingsplanen fungerer som grunnlag for statleg medfinansiering av avtala, og skal vera fastsett mellom samarbeidspartane under det enkelte delmål. Midlar til statleg medfinansiering vart løyvd frå Stortinget for 2025, men kan overførast til seinare år og skal dekke heile avtaleperioden. For kriterium for bruk av statlege midlar blir det vist til brev sendt 07.01.2025.

Handlingsplanen blir oppdatert og godkjent årleg av KDD som grunnlag for utbetaling. Ved oppdatering skal det gjerast greie for:

1. Nye tiltak (med og utan statlege midlar) og eventuelt andre relevante tiltak som bør sjåast i samanheng.
2. Endring av eksisterande tiltak, og kva som er grunngevinga for endringane.
3. Avslutta tiltak, men ei kort vurdering av kva tiltaket har bidrege til.

For *Telemark fylkeskommune* er innsatsen for bygdevekstavgifta forankra i Telemarksplanen (regional planstrategi RPS), og blir vidare kobla mot andre planar og strategiar når desse blir rullert. Innsatsen bør rettast, og koordinerast, mot verkemidla knytt til programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk. Dette gjeld særleg kap. 553 post 60 og 65.

Kommunane Nissedal og Kviteseid er omstillingskommunar (post 65) og har i sine omstillingsplanar satsingar som er delvis samanfallande med bygdevekstavgifta. Post 60 *kompetanse og arbeidskraft i distrikta* har Telemark fylkeskommune gjort fordeling av midlane som koplur til bygdevekstavgifta. Telemark fylkeskommune er i gang med gjennomgang av tilbodsstrukturen i vidaregåande opplæring i 2025 som skal politisk handsamast våren 2026. Fylkestinget har gjort vedtak der bygdevekstavgifta skal bidra i arbeidet for å sjå på Vest-Telemark vidaregåande skule si rolle som regional utviklingsaktør. Bygdevekstavgifta har i Telemark fylkeskommune blitt handsama og forankra i yrkesopplæringsnemnda, hovudutval for utdanning, folkehelse og tannhelse, hovudutval for næring, industri og klima og i fylkestinget.

3. Handlingsplan 2025 per delmål

Piloten har lagt vekt på delmål 1) *Fleire eigna bustader i Vest-Telemark* med 60 % og dei to andre delmåla med 20 % kvar.

Styringsgruppa er usikker på om delmål 2) førebels har funne si form. Me vurderer å arbeide vidare med retning og konkretisering av dette delmålet.

Prioriteringar 2025

Delmål 1: Fleire eigna bustader i Vest-Telemark

Dette delmålet heng på mange måtar saman med utfordringsbildet i alle kommunane. Kommunane har mål om vekst og tilflytting, noko som gjer at det er stort behov for dette delmålet. Alle kommunane har eit planverk som må passe saman med arbeidet i dette delmålet. Forankring av arbeidet i både overordna planar og anna planverk vil vera viktig og kommunane sine vedtekte planstrategiar for perioden blir lagt til grunn som underlag for arbeidet. Kommunane er på ulike stadar i prosessen når planane skal rullerast

(kommuneplanens arealdel, samfunnsdelen av kommuneplanen), og dei bør prioritere å få inn arbeidet med bygdevekst i dei overordna planane når desse skal rullerast.

Hovudmål:

Styrke berekraftig bustadutvikling i distrikta gjennom felles tiltak og samarbeid.

I 2025 skal følgjande tiltak prioriterast (sjå nærare omtale under). Tiltak i grå skrift, blir prioritert seinare i perioden.

	Tiltak	Hovudansvarleg	Samarbeidspartar	Tidsramme
1	Samarbeid om innsiktsarbeid og kartlegging for bustadstrategi	Pilotkommunane, prosjektleiar og Vest-Telemarkrådet	Telemark fylkeskommune, Husbanken, Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark, Distriktssenteret, Fortidsminneforeningen, Riksantikvaren	2025-2028
2	Risikoreduserande tiltak ved bustadbygging	Pilotkommunane, prosjektleiar og Vest-Telemarkrådet	Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark, Telemark fylkeskommune m.fl.	2026-2028
3	Pilot: ”Gøtt nøkk”	Pilotkommunane, prosjektleiar og Vest-Telemarkrådet	Husbanken, private utbyggjarar, lokale tradisjonshandverkarar m.fl.	2026-2028
4	”Kompetansesirkel”	Pilotkommunane, prosjektleiar og Vest-Telemarkrådet	Husbanken, Telemark fylkeskommune og Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark, Distriktssenteret	2025-2028
5	Vandrande bygdevekstseminar	Pilotkommunane, prosjektleiar og Vest-Telemarkrådet	Husbanken, Telemark fylkeskommune og Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark	Mogleg å følge opp ved neste rullering
6	«Interkommunal bustadutviklar»	Pilotkommunane, prosjektleiar og Vest-Telemarkrådet	Husbanken, Telemark fylkeskommune og Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark	Mogleg å følge opp ved neste rullering

Tabell 1

Tiltak 1:

Samarbeid om innsiktsarbeid og kartlegging for bustadstrategi

Utfordring:

Kommunane i regionen står overfor ulike bustadpolitiske utfordringar, som aldrande bustadmasse, låg sirkulasjon i bustadmarknaden og manglande attraktivitet i

sentrumsnære område. Samtidig manglar fleire kommunar eit samla og oppdatert kunnskapsgrunnlag som grunnlag for prioriteringar og målretta tiltak.

Skildring av tiltaket:

Dei seks kommunane i samarbeid med fylkeskommunen går saman om å utvikle eit felles rammeverk og metodikk for innsiktsarbeid, med rom for lokal tilpassing. Kvar kommune definerer sjølv kva for type innsikt dei ønskjer å innhente og fordjupe seg i, til dømes:

- Kartlegging av bu- og bustadpreferansar hjå ulike målgrupper (eldre, unge, barnefamiljar, mellombelse arbeidstakarar) og kvar det er attraktivt å bu. Medverknad frå lokalt næringsliv, lokale innbyggjarar og potensielle tilflyttarar er aktuelt å gjennomføre.
- Kartlegging av sentrumsnære tomter eller næringsbygg med potensiale for utvikling til bustadføremål.
- Identifisering av omfang og årsaker til at eksisterande bustadar står tome, ubrukte eller forfell.
- Skaffe betre oversikt over det kommunen allereie tilbyr, og styrkje kunnskapen om kommunen si rolle, eigne verkemiddel og moglegheitene innanfor det lokale handlingsrommet.

Samarbeidet legg til rette for kompetansedeling, felles innkjøp av fagleg bistand og samordna gjennomføring. På denne måten blir arbeidet meir kostnads- og tidseffektivt, samtidig som kvar kommune får eigarskap til eige datagrunnlag. Kommunane kan sjølv vurdere behov for kva dei bør kartlegge.

Mål med innsiktsarbeidet:

- Styrke kunnskapsgrunnlaget for bustadpolitiske prioriteringar i kvar kommune ved å gje eit heilskapleg bilde av bustadbehov og bupreferansar.
- Gjere det mogleg å samanlikne innsikt og identifisere felles utfordringar på tvers av kommunegrenser og skape grunnlag for vidare samarbeid og mogleg samordning av verkemiddel.
- Gje betre grunnlag for arealprioriteringar og val av bustadtypar.
- Gje kunnskap for å vurdere tiltak som kan auke sirkulasjonen i bustadmarknaden og bidra til meir målretta og treffsikre bustadpolitiske tiltak. Det kan for eksempel vidare vera aktuelt å sjå nærmare på tiltak som “katalyserer” meir rehabilitering/restaurering og ombygging av hus frå 1960,-70 og -80-talet.

Første steg:

1. Innhenting/utarbeiding av kunnskapsgrunnlag
2. Omarbeiding av kunnskap og grunnlag for tiltak

Opprette ei arbeidsgruppe med representantar frå alle kommunane og fylkeskommunen. Gruppa skal definere rammene for innsiktsarbeidet og bestille nødvendig fagkompetanse.

Kven bidreg – og korleis?

- Kommunane er prosjekteigarar og definerer eigne innsatsområde innanfor felles rammeverk.
- Arbeidsgruppa sikrar koordinering, metodeutvikling og kompetansedeling.
- Fylkeskommunen bidreg med data, statistiske framskrivingar og rådgjeving.
- Husbanken bidreg med fagleg kompetanse og erfaringar.
- Distriktssenteret kan bidra med innspel til undersøkingopplegg og medverknad, dele kunnskap og praksis frå gjennomføring og oppfølging av bustadanalysar og anna innsiktsarbeid.
- Distriktssenteret kan evt. ta ei rolle i å dele erfaringar/bidra til å kople til andre kommunar som jobbar med transformasjon og ny bruk av eksisterande bustad- og bygningsmasse.
- Medverknad frå lokalbefolkning, næringsliv og tilflyttarar gir verdifull innsikt.
- Fortidsminneforeningen og Riksantikvaren sit på mykje kunnskap om bygningar. Det er aktuelt å samarbeide med desse, jf prosjektet «Ljos i gamle hus» der Vinje kommune er ein pilot.

Vidare planlegging:

Arbeidsgruppa utarbeider ein framdriftsplan med oppstart, milepælar og avslutning. Planen skal også innehalde oversikt over finansiering fordelt på aktivitetar, inkludert tilskotsordningar og eigeninnsats frå kommunane. Husbanken har tidlegare gjeve tilskot til liknande.

Tiltak 2 Risikoreduserande tiltak ved bustadbygging

Utfordring:

Utfordringa er at ein svak bustadmarknad fører til låge salsprisar samanlikna med byggekostnader. Dette gjer at tilflyttarar vegrar seg for å byggje, og bankane blir meir forsiktige med utlån.

Generelt er det mangel på sentrale hus og leilegheiter av god kvalitet i mange tettstader i Vest-Telemark, og dette er ei utfordring ved rekruttering av fagfolk til både offentleg og privat sektor. Problemstillinga heng tett saman med delmål 2 (fleire arbeidsplassar i privat sektor) og delmål 3 (meir kompetanse innan helse og oppvekst) då tilgang på relevant arbeidskraft er ein føresetnad for både privat verdiskaping og berekraftig velferdstenester. Det er låg byggjeaktivitet i regionen samtidig som me treng ulike typar bustader for ulike livsfasar.

Aktuell utprøving:

På systemnivå er momskompensasjon eitt av dei mest sentrale og synlege verkemidla som kan vurderast for å stimulere bustadbygging i distrikta. Dette er eit politisk spørsmål, men potensielt svært effektivt. I den nye bustadmeldinga blir det vist til at Husbanken på 1970-talet hadde ordningar med momskompensasjon, få år etter innføringa av meirverdiavgift i 1967.

Vest-Telemark-kommunane ynskjer å prøve ut økonomiske verkemiddel som kan redusere risiko og utløyse fleire bustadprosjekt, tilpassa situasjonen i kommuna med låg utbyggingsaktivitet og ein krevjande bustadmarknad.

Samtidig viser erfaringar at kommunane nyttar Husbanken sine økonomiske verkemiddel på ulike måtar, og har varierende økonomisk handlingsrom til å teste ut nye løysingar. Det er derfor behov for meir kunnskap om korleis desse verkemidla kan brukast meir målretta – for å støtte førstegangsetablering, mobilitet og sirkulasjon i den lokale bustadmarknaden. Det kan òg vera aktuelt å teste ut risikoreduserande tiltak innanfor eksisterande rammeverk.

Husbanken har signalisert at dei kan bidra med fagleg rettleiing i arbeidet med å synleggjere og utnytte det handlingsrommet som allereie finst i deira ordningar.

Følgjande ordningar er særleg aktuelle:

- **Startlån** – for førstegangsetablerarar, eldre, arbeidstakarar og andre prioriterte grupper
- **Lån til miljøtiltak og tilgjengelegheit** – til oppgradering av bustader
- **Lån til utleigebustader for vanskelegstilte**
- **Investeringsstilskot** – til omsorgsbustader og sjukeheimar
- **Tilskot til energitiltak** – i utleigebustader og omsorgsbustader
- **Rentekompensasjon** – for investeringar i skulebygg
- **Lån til å byggje livsløpbustader og miljøvennlege bustader**
- **Lån til oppgradering av eksisterande bustader**

Merk: Husbanken kan ikkje inngå som direkte part i tiltak som er mva-kompensasjonsutløysande, men kan bidra der det er relevant i samsvar med Husbanken sitt mandat.

Skildring av tiltak:

Det er behov for betre oversikt over eksisterande økonomiske verkemiddel i bustadpolitikken, og korleis desse fungerer i praksis. Første steg er å kartleggje kva for ordningar som er nytta i kommunane, vurdere treffsikkerheit og målgrupper, og sjå desse i samanheng med andre tiltak i handlingsplanen.

Spørsmål ein ynskjer å få svar på:

- Kva for økonomiske verkemiddel har vore prøvd ut i dei ulike kommunane?
- Treffer desse verkemidla målgruppene som er tiltenkte?
- Korleis brukar kommunane dei eksisterande låne- og tilskotsordningane frå husbanken?
- Kva for nye og innovative ordningar kan vera aktuelle å greie ut, og har desse overføringsverdi til andre distriktskommunar?

Senja kommune har etablert eit tapsfond og ei eiga prøvebu-ordning for å stimulere til bustadbygging i distriktsområde. Tiltaket omfattar:

- **Kommunal tapsgaranti og omsetningsgaranti**
- **Tilskot til førstegongsetablerarar**
- **Kapital til oppkjøp av leilegheiter for prøvebuing**

Erfaringane viser at slike tiltak kan bidra til:

- auka tryggleik for private utbyggjarar
- redusert finansiell risiko for unge og nye tilflyttarar
- auka byggjeaktivitet i område med lågt bustadprisnivå

Modellen frå Senja kan danne utgangspunkt for tilsvarande utprøving i Vest-Telemark, tilpassa lokale forhold og juridiske rammer.

Kven bidreg – og korleis?

Prosjektet startar om mogleg opp i 2026, med mål om å ferdigstille eit utkast til rammeverk i 2027.

Elles bidreg andre statlege aktørar, kommunalt tilsette på bustad/plan, private entreprenørar, bankar, utbyggjarar m.fl.

Tiltak 3

Pilot: «Gøtt nøkk»

Utvikling av ny type modulhus tilpassa marknaden i distrikta.

Utfordring: For lokale private utbyggjarar og privatpersonar er det kostbart å byggje nye bustader som kan konkurrere med marknadsprisane i regionen. Særleg blir krava i byggteknisk forskrift (TEK17) opplevde som krevjande, spesielt dei krava som gjeld isolasjon og energieffektivitet. Desse krava bidreg til å auke byggekostnadene i ein slik grad at det blir vanskeleg å oppnå lønsemd i prosjekta.

Skildring av tiltaket

Det skal utviklast og testast ein bustadpilot der låg byggekostnad er eit premiss. Piloten skal utforske moglegheita for å byggje små til mellomstore modulhus som kombinerer prinsipp frå modulbygging med lokal byggjeskikk. Eit viktig mål er å undersøkje kva

handlingsrom som finst innanfor dagens TEK-krav og eventuelt utfordre krava til isolasjon og energieffektivitet. Pilotarbeidet kan gi innspel til revisjon av teknisk forskrift, til dømes med lemping av isolasjonskrav for «minihus» opp til 60 m² (mikrohus = 30 m²). Argument som areal- og ressurseffektivitet bør få større vekt i energibrukstematikk. Ein kan òg sjå på moglegheitene for å nytte lokal byggjeskikk – til dømes har lafta hus ikkje dei same krava til yttervegg.

Utviklingsområde for piloten

- Utforske korleis modulhus kan tilpassast lokal byggjeskikk og klima.
- Sjå på alternative løysingar som gjer bustadene energi- og ressurseffektive utan høge materialkostnader.
- Teste korleis bustadene kan plasserast i tunløysingar for å styrke sosiale kvalitetar.
- Undersøkje korleis statlege verkemiddel m.a. dei økonomiske verkemidla frå Husbanken kan koplast på i vidareføring av pilotarbeidet.

Det er viktig å kople på fagmiljø innan modulhus, arkitektur og kreativt design for å få med relevant kompetanse.

Moglege målgrupper

- Eldre som ønskjer ei enklare bustadløysing.
- Unge på veg inn i bustadmarknaden.
- Mellombelse arbeidstakarar – til dømes gjennom kommunal utleige.

Første steg: Konkretisere pilotprosjektet og etablere samarbeid, før ein gjer ei utlysing for å hente inn relevant kompetanse (arkitektur, bygg og regelverk).

Kven bidreg – og korleis?

Prosjekteigar: Samarbeid mellom ein eller fleire kommunar og privat utbyggjar(ar).

Husbanken kan bidra med døme på pilotar der modulhusprosjekt har vore utvikla.

Utviklinga av prosjektet kan potensielt søke støtte frå Husbanken.

Lokale tradisjonshandverkarar bør òg koplast på utviklinga av piloten.

Distriktssenteret kan evt. bidra til å kople/dele erfaringar frå pågåande prosjekt - som del av tidleg innsiktsfase.

Tiltak 4

«Kompetansesirkel»

Kompetanseheving internt i kommunane knytt til plan.

Utfordring:

For små kommunar med avgrensa ressursar i planavdelingane, kan det vera krevjande og tidkrevjande å handtere enkeltsaker opp mot Statsforvaltaren og fylkeskommunen. Dialogen mellom forvaltningsnivåa skjer ofte sak for sak, og gir lite rom for overordna og strategisk drøfting av felles utfordringar og behov.

Skildring av tiltaket

Det skal etablerast ei arbeidsgruppe (gjerne knytt til same konstellasjon som arbeider med kartleggingar og/eller bustadbehovsanalyse), med ansvar for å gjennomføre ein meir strategisk og koordinert dialog med regionale og statlege aktørar som Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark, Telemark fylkeskommune, Distriktssenteret, andre bygdevekstpilotar og Husbanken.

Føremålet med dialogen er todelt:

Med Statsforvaltaren og fylkeskommunen:

- Løfte fram generelle utfordringar knytt til planarbeid i små kommunar.
- Få innsikt i eksisterande verktøy og verkemiddel som kan gjere saksbehandling enklare og meir effektivt, eller drøfte behovet for nye.
- Utforske moglegheitene for meir strukturert samhandling om planfaglege tema på tvers av kommunar og forvaltningsnivå.

Med Husbanken:

- Kartlegge korleis kommunane i dag nyttar statlege tilskot og støtteordningar.
- Dele erfaringar frå kommunar som har testa ut eigne tilskotsordningar og modellar.
- Vurdere moglegheiter for justeringar eller nye tiltak basert på lokale behov og dynamikken i bustadmarknaden, og kople dette til andre prosjekt i bygdevekstsatsinga.

Første steg

Setje saman ei arbeidsgruppe med relevant fagkompetanse frå alle kommunane som deltek i samarbeidet.

Kven bidreg – og korleis?

Prosjekteigar: Ei arbeidsgruppe med representantar frå kvar kommune.

Husbanken: Har ei sentral rolle i å bidra med kompetanse og drøfte løysingar, og sit på data knytt til bruk av dei økonomiske verkemidla dei forvaltar.

Fylkeskommunen og Statsforvaltaren: Viktige bidragsytarar med kompetanse på eksisterande verkemiddel og verktøy, og i dialog om løysingsforslag.

Distriktssenteret kan bidra med å dele erfaringar og kunnskap frå m.a. distriktskommune 3.0, enkel planlegging, rettleiingspilot, «Tett på»-samarbeidet i Møre og Romsdal.

Tiltak 5: Vandrande bygdevekstseminar

Dette er eit uferdig tiltak, men kan vera eit tema på tvers av delmåla.

Tiltaket blir vurdert ved neste rullering.

Tiltak 6: «Interkommunal bustadutviklar»

Dette er eit uferdig tiltak, men kan vera eit tema på tvers av delmåla.

Tiltaket blir vurdert ved neste rullering.

Delmål 2: Korleis få fleire arbeidsplassar i privat sektor?

Styringsgruppa vil kanskje kome med endringar til dette delmålet ved rulleringa av handlingsplanen.

Hovudmål:

Styrke kommunane si rolle som nærings- og samfunnsutviklar og skape fleire berekraftige arbeidsplassar og sikre eksisterande arbeidsplassar i privat sektor.

I 2025 skal følgjande tiltak prioriterast (sjå nærmare omtale under). Tiltak i grå skrift, blir prioritert seinare i perioden.

	Tiltak	Hovudansvarleg	Samarbeidspartar	Tidsramme
1	SMB-utvikling (små og mellomstore bedrifter)	Vest-Telemarkrådet, næringsssjefane i avtalekommunane, Telemark fylkeskommune	Telemark næringshage, Distriktssenteret, Innovasjon Norge, NHO, Vest-Telemark næringsforum, NAV Vest-Telemark	2026-2028
2	Verkemiddelapparatet – synleggjere moglegheitene	Vest-Telemarkrådet, næringsssjefane i avtalekommunane, Telemark fylkeskommune	Telemark næringshage, Distriktssenteret, Innovasjon Norge, NHO,	2025-2028

			Vest-Telemark næringsforum, NAV Vest-Telemark	
3	Nettverks- og klyngeutvikling innan bygg og anlegg	Vest-Telemarkrådet, næringssejane i avtalekommunane, Telemark fylkeskommune	Telemark næringshage Innovasjon Norge, NHO, Vest-Telemark næringsforum, NAV Vest-Telemark	2025-2028
4	Grøn region Vest-Telemark	Vest-Telemarkrådet, næringssejane i avtalekommunane, Telemark fylkeskommune	Telemark næringshage Innovasjon Norge, NHO, Vest-Telemark næringsforum, NAV Vest-Telemark	2026-2028

Tabell 2

Tiltak 1

SMB-utvikling (små og mellomstore bedrifter)

Ta i bruk verktøyet SMB-utvikling

Utfordring:

Det er behov for målretta innsats for å styrke og vidareutvikle eksisterande næringsliv og stimulere til nyetableringar. Dette kan til dømes vera forsterka grundersatsing, målretta oppfølging av eksisterande bedrifter, etablering av avdelingskontor for større bedrifter med hovudkontor i større byar, rekruttering, utprøving av nye verkemiddel, attraktive kontorfellesskap og næringshagar og vidareføring av eksisterande satsingar i eigenregi.

Skildring av tiltaket

Det finst ein del eksisterande verkemiddel som kan takast i bruk for å skape sterkare vekst i små- og mellomstore bedrifter i regionen. Eit nærliggande alternativ er å ta i bruk eit velkjent verktøy frå regional omstilling, nemleg SMB-utvikling.

Første steg:

- Kartlegge interesse blant næringsaktørar i regionen
- Utforme ein konkret modell for oppstart i pilotkommunar i 2026

Kven bidreg – og korleis?

Næringssejane i pilotkommunane, lokale næringslag, bankar, Innovasjon Norge, verkemiddelapparatet, Telemark næringshage, Vest-Telemark næringsforum, Distriktssenteret m.fl.

Tiltak 2

Verkemiddelapparatet – synleggjere moglegheitene

Utfordring:

Mange småbedrifter i Vest-Telemark opplever verkemiddelapparatet som fragmentert og lite tilgjengeleg. Det finst ei rekkje støtteordningar og utviklingsprogram, men oversikta kan vera utydeleg og krevje mykje innsikt. For å sikre betre utnytting av desse verkemidla, er det behov for meir tilgjengeleg informasjon – både for næringsaktørar og for kommunalt tilsette som skal rettleie lokalt næringsliv.

Tiltak

Det skal utviklast ei digital og brukarvennleg oversikt over relevante støtteordningar, tilpassa behova i Vest-Telemark. Oversikta skal innehalde:

- Informasjon om verkemiddel lokalt, regionalt og nasjonalt
- Klare kriterium, søknadsprosessar og praktiske døme
- Kontaktinfo og rettleiing til relevante aktørar
- Tyding av fagomgrep og døme på god praksis

Løysinga vil ta utgangspunkt i eksisterande arbeid, som Rogaland si *Skape*-teneste og Innovasjon Norge sitt arbeid med «Ei dør inn».

Første steg

- Kartleggje behov og eksisterande ressursar
- Etablere arbeidsgruppe
- Forankre og samordne innsatsen i samarbeid med fylkeskommunen

Medverkande

Kommunane og næringssjefane (koordinerer), Telemark fylkeskommune (plattform og strategi), Innovasjon Norge, NAV, Telemark næringshage, Distriktssenteret og Husbanken (fagleg innspel og ressursar).

Tiltak 3

Nettverks- og klyngeutvikling innan bygg og anlegg

Utfordring:

Bygg- og anleggsnæringa i Vest-Telemark består av mange små og mellomstore aktørar, som kvar for seg kan ha avgrensa kapasitet til å ta på seg større oppdrag eller satse på nyutvikling. Ved å styrke samarbeid gjennom nettverk og klynger kan ein auke konkurransekrafta og opne for nye moglegheiter for vekst og innovasjon. Det ligg betydelege gevinstar i å vidareutvikle slike strukturar, både i og utanfor regionen.

Skildring av tiltaket:

Bygdevekstavgift vil leggje til rette for etablering av eit regionalt nettverk innan bygg- og anlegg. Målet er å styrke samarbeid, innovasjon og utviklingsevne i næringa gjennom ein strukturert, fasedelt prosess. Tiltaket omfattar kartlegging av behov, etablering av møteplassar, kompetansesamarbeid og felles marknadsarbeid. Det skal utforskast relevante finansieringskjelder og profileringsstrategiar. Modellen kan også nyttast for nettverksbygging i andre næringar.

Første steg:

- Vurdere interessa i næringa og behovet for eit organisert samarbeid.
- Kartlegge aktørar og relevante tema for første samlingar.
- Forankre initiativet i bygdevekstavgift og sikre ressursar for oppstart.

Kven bidreg – og korleis?

Pilotkommunane, Telemark fylkeskommune, Distriktsenteret, Telemark Næringshage, Vest-Telemark næringsforum, NAV Vest-Telemark, Innovasjon Norge, NHO, LO m.fl.

Tiltak 4

Grøn region Vest-Telemark

Tiltaket er i ein tidleg fase og treng meir utgreiing før vidare konkretisering.

Utfordring

Det grønne skiftet stiller krav til omstilling i næringslivet, men distriktskommunar har ofte avgrensa kapasitet til å identifisere og utvikle nye grønne satsingar. Samstundes blir lokale ressursar som skog, bioressursar og fornybar energi i for liten grad nytta til lokal verdiskaping.

Skildring av tiltaket

Vest-Telemark har gode føresetnader for å utvikle grøn næring og auke lokal verdiskaping basert på tilgang til fornybar energi og store bioressursar. Gjennom strategiprojektet *Grøn region Vest-Telemark* vil ein kartleggje dei mest relevante moglegheitene innan bioøkonomi og grøn industri, og identifisere konkrete satsingar for vidare utvikling.

Tiltaket vil særleg utforske bruk av restråstoff frå skog- og landbruk, produksjon av biobrensel og dyrefôr, samt potensialet for industriell symbiose – der restressursar frå ei verksemd blir innsatsfaktorar i ei anna. Ein vil òg sjå på moglegheiter knytt til nasjonale satsingar som det grønne industriløftet.

Målet er å leggje til rette for berekraftig næringsutvikling med sterk lokal forankring, gjennom å avklare kva satsingsområde som er mest relevante, og kva støtteordningar og rammevilkår som kan nyttast for vidare pilotering. Arbeidet bør samstundes sjåast i

samanheng med føringar frå EØS-samarbeidet, som kan påverke vilkåra for offentlege anbod, tilgang til finansiering og krav til berekraft framover.

Første steg

Setje ned ei arbeidsgruppe for å konkretisere mål og innretning, og starte ei første kartlegging av lokale ressursar, aktørar og eksisterande initiativ.

Kven bidreg – og korleis?

Aktuelle samarbeidspartnarar: Innovasjon Norge, Telemark fylkeskommune, Telemark Næringshage, Universitet i Sørøst-Noreg, Powered by Telemark m.fl.

Delmål 3: Meir kompetanse innan helse og oppvekst

Hovudmål: Sikre tilgang på kvalifisert arbeidskraft i helse og oppvekst gjennom samarbeid, utdanning, rekruttering og betre tiltak for å halde på dei me allereie har.

I 2025 skal følgjande tiltak prioriterast (sjå nærmare omtale under). Tiltak i grå skrift, blir prioritert seinare i perioden.

	Tiltak	Hovudansvarleg	Samarbeidspartar	Tidsramme
1	Synleggjering av karrieremoglegheiter i helse- og oppvekstsektoren	Vest-Telemarkrådet, pilotkommunane, Telemark fylkeskommune	Studiesenteret i Nissedal, NAV Vest-Telemark, Vest-Telemark vgs, Sjukehuset Telemark HF, Opplæringskontoret i offentlig sektor, fagorganisasjonar, USN, KS m.fl.	2025-2028
2	Utvikle tilpassa kompetanseløp for flyktingar og arbeidsinnvandrarar	Vest-Telemarkrådet, pilotkommunane, Telemark fylkeskommune	Kommunalsjefar for helse og oppvekst, USN, NAV, NHO, IMDi, UDIR, fagforeningar, KS, Nissedal studiesenter, næringsliv, frivillige organisasjonar	2025-2028
3	Fagutviklingstillingar	Vest-Telemarkrådet, pilotkommunane, Telemark fylkeskommune	Nissedal studiesenter, USN, KS, Sjukehuset Telemark HF, Statsforvaltaren, opplæringskontor, relevante	2026-2028

			utdanningsmiljø og fagmiljø, Kompetansenettverket	
4	Fagopplæring på arbeidsplassen	Vest-Telemarkrådet, pilotkommunane, Telemark fylkeskommune	Kommunalsjefar helse og oppvekst, TFK, USN, NAV, UDIR, NHO, opplæringskontor (OKOS), Nissedal studiesenter, fagforeiningar, vidaregåande skular, nasjonale fagmiljø som Aldring og helse	2026-2028

Tabell 3

Kompetansenettverket i Telemark fylkeskommune skal støtte arbeidet med delmål 3.

Tiltak 1

Synleggjering av karrieremoglegheiter i helse- og oppvekstsektoren

Utfordring: Det er behov for å synleggjere breidda av karrieremoglegheiter innan helse- og oppvekstsektoren. Dette gjeld både for ungdom på terskelen til arbeidslivet og for vaksne med erfaring frå andre yrke. Kompetansemangel og rekrutteringsutfordringar heng saman med nedgang i folketalet og demografiske utfordringar i regionen. Saman med bustadmangel gjer dette det vanskeleg å få folk til å flytte til, og bli buande i, kommunane. Tiltaket må sjåast i samanheng med delmål 1 (fleire eigna bustadar i Vest-Telemark).

Skildring av tiltaket: Tiltaket skal tilpassast ulike målgrupper og brukast på relevante arenaer. For ungdom er målet å inspirere til å velje ei karriere innan helse eller oppvekst. For vaksne handlar det om å auke medvit og leggje til rette for vidareutdanning og fagleg utvikling.

Innsats retta mot ungdom:

- **Gjesteforelesingar:** Yrkesaktive frå sektoren inviterast til å presentere sine erfaringar på skular og studiestader.
- **Praksisplassar:** Samarbeid mellom skular og velferdstenester for å tilby elevpraksis.
- **Karriererettleiing:** Oppdatert informasjon om yrkesval, arbeidsmarknad og lønsvilkår.

- **Arbeidsplassbesøk:** Besøk til verksemder i helse og oppvekst for å gi innblikk i kvardagen.

Innsats retta mot vaksne og etablerte arbeidstakarar:

- Auke medvitet om karrieremoglegheiter og vidareutdanning.
- Synleggjere faglege utviklingsløp og spesialisering.
- Trekke inn erfaringar frå sektorar/regionar med vellykka utdanningsmodellar.

Samarbeid med aktørar som m.a. Nasjonalt senter for distriktsmedisin kan bidra til å synleggjere faglege utviklingsløp og spennande karrieremoglegheiter i distriktskommunane.

Kven bidreg – og korleis? Tiltaket krev samarbeid mellom aktørar med ansvar for utdanning, helse, oppvekst og samfunnsutvikling. Partane skal identifisere og vidareutvikle kunnskap om lokale kompetansebehov og gjennomføre kartleggingar av kva som fremjar eller hemmar rekruttering og vidareutdanning.

Samarbeidspartnarane omfattar Telemark fylkeskommune, Sjukehuset Telemark HF, USN, KS, Nissedal studiesenter og pilotkommunane. Dei bidreg med fagkompetanse, utdanningstilbod, praksisplassar, rådgiving og lokal tilrettelegging

Tiltak 2

Utvikle tilpassa kompetanseløp for flyktingar og arbeidsinnvandrarar

Utfordring: Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina har rekrutteringsgrunnlaget i distrikta endra seg. Over 72 000 ukrainarar har søkt asyl i Noreg sidan 2022. I mange kommunar har dette vore avgjerande for å oppretthalde folketalet og dekke behovet for arbeidskraft. Likevel viser tal frå SSB (januar 2024) at berre éin av fem ukrainarar i arbeidsfør alder (20–66 år) er i jobb. Samstundes kjem det òg mange arbeidsinnvandrarar til regionen med behov for kvalifisering og språkopplæring. For å møte dette potensialet ønskjer ein å utvikle kompetanseløp retta mot sektorar med stort behov for arbeidskraft, som helse og oppvekst.

Skildring av tiltaket: Tiltaket skal bidra til meir målretta og praktisk retta kvalifiseringsløp for personar med annan språkbakgrunn – både flyktingar og arbeidsinnvandrarar frå fleire land med relevant erfaring, men som manglar språkferdigheiter eller godkjend utdanning. Målet er å tilby språkopplæring, fagleg påfyll og praksis knytt til helse- og oppvekstsektoren.

Tiltaket omfattar tre hovudaktivitetar:

- **Kompetansekartlegging:** Lokalt forankra kartlegging i kvar kommune basert på tilgjengelege data frå introduksjonsprogram og NAV. Målet er å identifisere ubrukte ressursar og kompetansegap.
- **Identifisering av kompetansegap:** Vurdere avvik mellom kompetansen i målgruppa og krav frå arbeidsgjevarar. Dette blir grunnlag for etterutdanning, kurs og sertifiseringar.
- **Pilotkompetanseløp:** Utvikle og teste eit kvalifiseringsprogram for utanlandske sjukepleiarar i samarbeid med utdanningsinstitusjonar. Programmet skal inkludere fagleg innhald, språkopplæring og praksis. Modellen skal kunne tilpassast andre yrkesgrupper.

Kven bidreg – og korleis?

Tiltaket krev breitt samarbeid mellom kommunar, utdanningsinstitusjonar, næringsliv og statlege aktørar. Samarbeidspartnarane omfattar kommunane, Telemark fylkeskommune, USN, NAV, IMDi, KS, Statsforvaltaren, Nissedal studiesenter og private og frivillige aktørar. Dei bidreg med utdanning, rettleiing, praksis, koordinering og tiltak for integrering og kvalifisering.

Tiltak 3

Fagutviklingstillingar

Utfordring

Fagleg utvikling er avgjerande for å oppretthalde motivasjon, trivsel og fagleg kvalitet i helse- og oppvekstsektoren. Dette gjeld særleg for erfarne arbeidstakarar, som ofte har få tilbod om vidareutdanning og spesialisering. Samtidig peikar fleire kommunar i Vest-Telemark på eit uutnytta potensial i å bruke fagutviklingsstillingar som eit strategisk verkemiddel for å styrkje kvalitet, rekruttering og stabilitet i tenestene.

Fagutviklingsstillingar kan gi fleire gevinstar for kommunane: Dei fremjar rekruttering og stabilitet ved å tilby fagleg utvikling og karrieremoglegheiter utan krav om leiaransvar. Samstundes bidreg dei til høgare kvalitet i tenestene gjennom innføring av ny kunnskap og metodar, og styrkjer fagmiljøa ved å synleggjere kommunen som ein lærande arbeidsplass.

Stillingane kan også fungere som mentorar for nyttilsette, omsetje forskning til praksis, og avlaste leiarar ved å ta ansvar for fagleg innhald i opplæring og utvikling. Fagutviklarar kan dessutan rette innsatsen mot viktige tema som demografi, velferdsteknologi og særskilde brukargrupper, og slik sikre meir målretta og framtidretta fagleg arbeid.

Skildring av tiltaket

Tiltaket skal vidareutvikle og systematisere bruken av fagutviklingsstillingar i helse og oppvekst i Vest-Telemark. Arbeidet blir delt i fire fasar:

1. **Kartlegging:** Status for dagens stillingar og framtidige kompetansebehov skal avklarast i dialog med kommunar og fagmiljø.
2. **Utvikling:** Det blir utarbeidd ein felles modell for fagutviklingsstillingar, med tydelege ansvarsområde og utviklingsløp. Samtidig vurderast interkommunale løysingar og det etablerast eit regionalt nettverk.
3. **Pilotering:** Eit utval kommunar prøver ut modellen. Fagutviklarar blir tilsett og får støtte i arbeidet.
4. **Evaluering og vidareføring:** Erfaringar blir samla inn og brukt til å justere modellen før vidare spreiding i regionen og deling nasjonalt.

Kven bidreg – og korleis?

Tiltaket krev breitt samarbeid mellom kommunar, regionale og statlege aktørar. Samarbeidspartnarane omfattar kommunane, Vest-Telemarkrådet, Telemark fylkeskommune, USN, KS, Statsforvaltaren og Nissedal studiesenter. Dei bidreg med lokal oppfølging, regional koordinering, utdanningstilbod, fagutvikling og nasjonal forankring.

Tiltak 4

Fagopplæring på arbeidsplassen

Utfordringar: Mange tilsette i helse- og oppvekstsektoren manglar formell fagutdanning. Samtidig finst det eit stort potensial for kompetanseheving gjennom opplæring på arbeidsplassen. Ordninga *Fagbrev på jobb*, som blir forvalta av Telemark fylkeskommune, gir ein strukturert veg til fagbrev for vaksne i arbeid, og bør nyttast aktivt i regionen.

Skildring av tiltaket

Fagopplæring på arbeidsplassen er eit viktig verkemiddel for å utvikle kompetanse lokalt og styrke tenestene innan helse og oppvekst. Ved å satse på vidareutdanning for tilsette utan formell fagkompetanse, kan kommunane redusere gjennomtrekk og innleige av ekstern kompetanse, samstundes som dei gir tilsette høve til utvikling og fagleg meistring.

Tiltaket skal støtte kommunane i å byggje opp eigen kompetanse tilpassa lokale behov. Dette gir meir robuste fagmiljø og høgare kvalitet i tenestene, samtidig som det styrkjer kommunen som arbeidsgjevar. Erfaringar viser at fagopplæring aukar trivsel, reduserer sjukefråvær og bidreg til betre brukaropplevingar.

Tiltaket byggjer på følgjande hovudelement:

Det skal gjennomførast realkompetansevurdering for å anerkjenne tilsette si erfaring og tilpasse opplæringa til individuelle behov. Kommunane skal utvikle fleksible og praksisnære opplæringsløp, gjerne i samarbeid med opplæringskontor og utdanningsinstitusjonar. Modulbasert utdanning gir høve til å kombinere jobb og opplæring, og systematisk kompetanseheving skal integrerast i arbeidskvardagen. Mentorordningar og fagutviklingsstillingar skal bidra med støtte og rettleiing. For å senke terskelen for deltaking, bør kommunane tilby økonomisk tilrettelegging og god informasjon om moglegheiter og støtteordningar.

Kven bidreg – og korleis?

Tiltaket krev samarbeid mellom kommunane, fylkeskommunen, Opplæringskontoret for offentlig sektor (OKOS) Telemark, vidaregåande skular, Nissedal studie- og utdanningssenter, arbeidstakarorganisasjonar og nasjonale fagmiljø. Partnerane bidreg med rekruttering, opplæring, rettleiing, fagleg innhald og lokal oppfølging.

4. Organisering

Piloten har hovudansvar for å utarbeide og følge opp handlingsplanen i samarbeid med namngjevne partnerar for kvart delmål. Partane skal bli samde om innhald og arbeidsdeling.

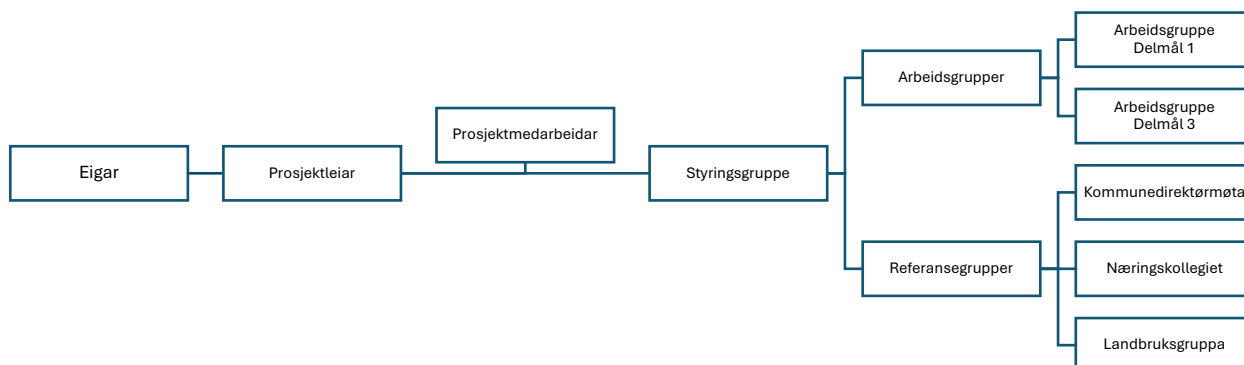
Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark har fått ansvar for overordna koordinering av arbeidet med å følgje opp avtala i Vest-Telemark. Dei skal legge til rette for å sjå piloten sitt arbeid i størst mogleg samanheng der det er hensiktsmessig.

Telemark fylkeskommune skal vera ein ressurs for bygdevekstpiloten i arbeidet med handlingsplanar. Fylkeskommunen skal bidra med fagleg rettleiing og ressursar der det samsvarar med vedtekne prioriteringar.

Husbanken har ansvar for å koordinere arbeidet med oppfølging i og på tvers av bygdevekstavtala under delmålet *fleire eigna bustader i Vest-Telemark*.

Distriktssenteret har sagt seg viljug til å bidra med kunnskapsoverføring, prosess-støtte, rettleiing og tilrettelegging for læring overfor og på tvers av pilotane. Distriktssenteret sitt bidrag blir konkretisert i dialog med bygdevekstpiloten og blir tilpassa Distriktssenteret sine ressursar. Dette skjer gjennom arbeidet med dei årlege handlingsplanane.

Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark, Telemark fylkeskommune, Husbanken, Distriktssenteret og Nissedal studiesenter har delteke i samskriving av handlingsplanen saman med Léva Urban Design og Oxford Research.

Figur 1

5. Lokal og regional forankring

Handlingsplanen er framlegg frå styringsgruppa. Handlingsplanen blir forankra politisk lokalt i alle dei seks Vest-Telemarkkommunane via alle formannskapa og kommunestyra etter denne planen:

Kommune:	Formannskap:	Kommunestyre:
Fyresdal kommune	11. juni 2025	19. juni 2025
Kviteseid kommune	22. mai 2025	12. juni 2025
Nissedal kommune	5. juni 2025	19. juni 2025
Seljord kommune	12. juni 2025	19. juni 2025
Tokke kommune	4. juni 2025	17. juni 2025
Vinje kommune	12. juni 2025	24. juni 2025

6. Fordeling av budsjett for heile avtaleperioden (statleg medfinansiering)

	Delmål	Total- budsjett	2025	2026	2027	2028
1	Fleire eigna bustader i Vest-Telemark	10 800 000*	500 000	5 000 000	4 000 000	1 300 000
2	Korleis få fleire arbeidsplassar i privat sektor	3 600 000	200 000	2 000 000	1 000 000	400 000
3	Meir kompetanse innan helse og oppvekst	3 600 000	200 000	2 000 000	1 000 000	400 000
4	Prosjektleiing	4 000 000	1 500 000	1 500 000	750 000	250 000
	SUM	22 000 000	2 400 000	10 500 000	6 750 000	2 350 000

*Vest-Telemark prioriterer delmål 1 med 60 % og 20 % på kvar av dei to andre delmåla. Det kan bli endringar i fordeling pr år.

7. Samla budsjett og finansiering for 2025

	Delmål	Total- budsjett	Finansieringskjelder					
			KDD 13.50 post 66	Kommunal eigendel	Fylkeskommunen	Statsforvaltar	Offentlege tilskots-ordningar	Anna
1	Fleire eigna bustader i Vest-Telemark	600 000	500 000	100 000				
2	Korleis få fleire arbeidsplassar i privat sektor	300 000	200 000	100 000				
3	Meir kompetanse innan helse og oppvekst	300 000	200 000	100 000				
4	Prosjektleiing	1 500 000	1 500 000					
	SUM	2 700 000	2 400 000	300 000*				

*Kommunal eigeninnsats - ikkje heilårsverknad i 2025.

8. Handlingsplanen er godkjent av

Samarbeidspart	Dato for (politisk) godkjenning
Fyresdal kommune	19.06.2025
Kviteseid kommune	12.06.2025
Nissedal kommune	19.06.2025
Seljord kommune	19.06.2025
Tokke kommune	17.06.2025
Vinje kommune	24.06.2025